

KOMENTÁR

k Etickému kódexu prokurátora

Účel a ciele Etického kódexu prokurátora a jeho Komentára

Etický kódex prokurátora (ďalej aj ako „etický kódex“) nadväzuje na odporúčanie Rady Európy č. Rec/2000/10 o etickom kódexe verejných činiteľov, na pravidlá profesionálnej zodpovednosti a prehľad základných práv a povinností prokurátorov schválené Medzinárodnou asociáciou prokurátorov (IAP) dňa 23.04.1999 v Amsterdame a na Európske smernice o etike a správaní sa prokurátorov prijaté na konferencii generálnych prokurátorov Európy dňa 31.05.2005 v Budapešti (tzv. „Budapeštianske smernice“).

Z vnútroštátnej právnej úpravy je potrebné predovšetkým poukázať na sľub, ktorý v zmysle § 8 ods. 3 zákona č. 154/2001 Z. z. o prokurátoroch a právnych čakatel'och prokuratúry v znení neskorších predpisov skladá každý prokurátor a ktorý znie: „Sľubujem na svoju česť a svedomie, že budem dodržiavať Ústavu Slovenskej republiky, ústavné zákony, zákony a ostatné všeobecné záväzné právne predpisy, že pri výkone svojej funkcie ich budem uplatňovať podľa svojho najlepšieho vedomia a svedomia a že v súlade s nimi budem vykonávať funkciu prokurátora nestranne a spravodlivo. Budem zachovávať vernosť Slovenskej republike a chrániť dôstojnosť funkcie prokurátora.“

Podľa § 26 ods. 1 písm. n) zákona č. 154/2001 Z. z. o prokurátoroch a právnych čakatel'och prokuratúry v znení neskorších predpisov, prokurátor je povinný dodržiavať pri výkone svojej funkcie pravidlá prokurátorskej etiky.

Zmyslom etického kódexu je deklarovať etické pravidlá správania sa prokurátora, ktoré predstavujú morálnu nadstavbovú výbavu prokurátora popri nevyhnutnom dodržiavaní povinností prokurátora vyplývajúcich z právnych predpisov.

Za prokurátora môže byť vymenovaná iba osoba, ktorá – okrem iných skutočností - je bezúhonná a jej morálne vlastnosti dávajú záruku, že funkciu prokurátora bude riadne vykonávať. Túto podmienku musí prokurátor spĺňať po celý čas trvania služobného pomeru prokurátora.

Funkcia prokurátora si vyžaduje rovnováhu medzi požiadavkami kladenými na túto verejnú funkciu a oprávnenými požiadavkami na vedenie svojho súkromného života bez neprimeraného zasahovania a obmedzení. Každý prokurátor si je vedomý toho, že jeho správanie, či už pri výkone jeho služobných povinností alebo v rámci aktivít jeho súkromného života, môže byť podrobené kritike alebo poznámkam verejnosti. Vzhľadom na to, že prokurátor vykonáva verejnú funkciu, strpí aj určité obmedzenia vo svojom profesijnom aj súkromnom živote. Je však tiež samozrejmé, že pri neoprávnenej, neopodstatnenej kritike presahujúcej medze slušnosti a korektnosti má prokurátor právo na ochranu, či už prostredníctvom dostupných právnych prostriedkov alebo prostredníctvom orgánov samosprávy prokuratúry.

Komentár k etickému kódexu je prílohou a neoddeliteľnou súčasťou etického kódexu a predstavuje základný výklad etických pravidiel obsiahnutých v etickom kódexe. Je ho potrebné chápať ako návod k tomu, ako vykladať pravidlá v ňom obsiahnuté. Nepredstavuje však nemenný návod na aplikáciu kódexu navrhovateľom alebo samotnou Etickou komisiou prokuratúry.

K článku 1 – Legalita a nezávislosť prokurátora

Prokurátor ako predstaviteľ štátneho orgánu, ktorému štát zveril pôsobnosť v zákonom vymedzených oblastiach, vykonáva právomoci v súlade s právnym poriadkom Slovenskej republiky. Prokurátor je pri výkone služobných povinností viazaný Ústavou Slovenskej republiky, ústavnými zákonmi, zákonmi, ostatnými všeobecne záväznými právnymi predpismi, ale aj príslušnými normami medzinárodného, či európskeho práva. Pri ich aplikácii sa riadi aj svojím svedomím a vnútorným presvedčením.

Príslušné zákony zverujú prokurátorovi právomoci, ktoré vykonáva za účelom riadneho naplnenia pôsobnosti prokuratúry. Právomoci, ktoré môže prokurátor vykonávať, t. j. jeho oprávnenia pri výkone pôsobnosti prokuratúry, nemôže prokurátor prekročiť.

Na riadny výkon funkcie prokurátora je nevyhnutná nezávislosť prokurátora od vplyvov rôznych subjektov na výkon jeho právomocí. Táto nezávislosť prokurátora nesmie byť žiadnym spôsobom ohrozená. Prokurátor nepodlieha tlaku médií a verejnosti na svoju rozhodovaciu činnosť. Jediným meradlom jeho konania je zákonnosť a spravodlivosť. Prokurátor striktne a rozhodne odmietne akýkoľvek pokus o zasahovanie do jeho nezávislosti.

Prokurátor sa zdrží akéhokoľvek konania, ktoré by mohlo viesť k ohrozeniu alebo narušeniu dôvery verejnosti v jeho vlastnú nezávislosť.

Z hľadiska vnímania prokurátora ako nezávislého je potrebné, aby bol prokurátor apolitický a aby tak bol vnímaný aj zvonka.

Na to, aby bol prokurátor skutočne nezávislý od vonkajších vplyvov, obozretne pristupuje k svojej účasti na rôznych mimopracovných aktivitách a podujatiach, ktoré nesúvisia s plnením jeho služobných povinností. Každé pozvanie, ktoré prokurátor dostane, pričom nie je rozhodujúce, či takéto pozvanie dostal ako verejný činiteľ alebo ako súkromná osoba, prokurátor dôsledne zváži z hľadiska vhodnosti jeho účasti na podujatí s prihliadnutím na potrebu zachovania nezávislosti pri výkone svojich právomocí. Prokurátor v súvislosti s výkonom svojej funkcie neprijíma akékoľvek dary alebo výhody, s výnimkou tých, ktoré získal v rámci oficiálnych prijatí delegácií a zastupovania prokuratúry pri medzinárodnej spolupráci.

K článku 2 – Nestrannosť prokurátora

Nestrannosť prokurátora znamená vo všeobecnosti výkon služobných povinností bez akejkoľvek zaujatosti, predpojatosti, predsudkov a ovplyvňovania; zahŕňa tak subjektívny prvok, ako aj prvok objektívny.

Prokurátor by sa nemal nechať ovplyvniť žiadnou zo strán konania, ani subjektívnym dojmom, akým na neho osoba, ktorá je stranou v konaní alebo subjektom konania, pôsobí. Má tak byť oslobodený nielen od vonkajších vplyvov na jeho konanie a rozhodovanie, ale aj subjektívnych pocitov, názorov a dojmov. Sympatie, resp. antipatie prokurátora k osobe, s ktorou prišiel pri výkone služobných povinností do styku, nesmú hrať žiadnu úlohu pri jeho konaní alebo rozhodovaní. Prokurátor verejne neprezentuje svoje subjektívne názory na osobu v konaní alebo právoplatne neskončenú vec. V prípade informovania verejnosti poskytuje informácie objektívne a vecne. Akékoľvek prejavy, či pripomienky, ktoré by mohli viesť k podozreniu, že konajúci prokurátor nie je nestranný, a ktoré by mohli mať za následok zmarenie konania, sú neprípustné.

Diskriminácia osôb (negatívna či pozitívna) na základe príslušnosti k určitému národu, národnosti, etniku, rase, náboženskej skupine, veku, pohlaviu, sexuálnej skupine, či na základe sociálneho postavenia, politického, či iného presvedčenia osoby, je v činnosti prokurátora neprípustná. Majú sa na mysli všetky formy diskriminácie (antidiskriminačný zákon). Konanie a rozhodovanie prokurátora vo veciach, v ktorých vystupujú osoby, na ktoré sa vzťahuje zákaz diskriminácie, je objektívne, oslobodené od akýchkoľvek predsudkov, zaujatosti, či vlastných subjektívnych názorov na presvedčenie, ktoré osoba zdieľa, či na príslušnosť k skupine, do ktorej osoba patrí, alebo ktorej je osoba členom.

Prokurátor popri plnení svojich služobných povinností môže pôsobiť v rôznych orgánoch, odborných komisiách alebo samosprávnych orgánoch prokuratúry (ďalej len „inštitúcie“). Za svoje postoje alebo názory prezentované v týchto inštitúciách prokurátor nesmie byť diskriminovaný, perzekvovaný alebo postihovaný.

K článku 3 – Odbornosť prokurátora

Výkon funkcie prokurátora je spravidla celoživotným poslaním. Drvivá väčšina prokurátorov vykonáva svoju prácu od vymenovania do funkcie, spravidla v mladom veku, až po odchod do dôchodku. Z uvedeného teda vyplýva, že prokurátor vykonáva svoju funkciu niekoľko desiatok rokov. Poznatky a vedomosti, ktoré prokurátor mal pri nástupe do funkcie mu prirodzene nepostačujú na to, aby len s nimi vykonával funkciu kvalitne a profesionálne počas tohto dlhého obdobia. Vývoj v právnej úprave a rozhodovacia činnosť súdov sú nezastaviteľné, a preto je nevyhnutné, aby si prokurátor uvedomoval potrebu neustáleho vzdelávania sa, nakoľko je to v záujme nielen jeho vlastnej odbornosti, odbornosti prokuratúry, ale aj celej spoločnosti. Len vzdelaný a odbornými poznatkami vybavený prokurátor môže byť prínosom pre prokuratúru a pre spoločnosť.

Na účel zabezpečenia celoživotného vzdelávania prokurátora sú každý rok organizované desiatky vzdelávacích podujatí. Justičná akadémia Slovenskej republiky je vzdelávacou inštitúciou, ktorá zabezpečuje a organizuje vzdelávacie aktivity celoživotného vzdelávania prokurátorov. Tieto vzdelávacie aktivity sú plánované v spolupráci so samotnými prokurátormi a preto vždy odzrkadľujú ich reálne potreby. Vzdelávacie aktivity pre prokurátorov sú organizované aj samotnými prokuratúrami, osobitne Generálnou prokuratúrou Slovenskej republiky. Je nevyhnutné, aby sa prokurátor zúčastňoval takých vzdelávacích aktivít, ktoré prispievajú k udržiavaniu a prehĺbovaniu jeho odborných znalostí potrebných pre riadny a profesionálny výkon funkcie prokurátora.

Rovnako tak by malo byť pre každého prokurátora samozrejmé, že odborné poznatky potrebné pre výkon funkcie získava aj ďalšími spôsobmi. Štúdium odbornej literatúry, komentárov právnych predpisov, odborných článkov a judikatúry by malo byť prirodzenou súčasťou profesionálneho života každého prokurátora.

S požiadavkami vyplývajúcimi z princípu legality je úzko spätá aj požiadavka odbornosti. Vyššie uvedené pravidlá jednoznačne vyžadujú dôsledné a sústavné oboznamovanie sa prokurátora s právnou úpravou, ktorá sa týka pôsobnosti prokuratúry a právomocí prokurátora, ako aj so súvisiacou ustálenou judikatúrou súdov tak, aby jeho postupy a rozhodnutia spĺňali kritériá odbornosti. Prokurátor má byť pripravený odôvodniť svoj postup a rozhodnutie aj pred verejnosťou. S požiadavkou odbornosti je tiež úzko späté aj vzájomné odovzdávanie si vedomostí, znalostí, poznatkov a skúseností medzi prokurátormi v záujme udržiavania, prehĺbovania a zvyšovania celkovej odbornosti prokurátorov.

K článku 4 – Dôveryhodnosť prokurátora

Prokurátor vykonáva verejnú funkciu, preto jeho správanie môže vzbudiť záujem verejnosti, a to nielen počas plnenia služobných povinností, ale aj v súkromnom živote. Prokurátor ako verejný činiteľ strpí vyššiu mieru kritiky verejnosti, čo je plne v súlade s judikatúrou Ústavného súdu Slovenskej republiky a Európskeho súdu pre ľudské práva. Tejto skutočnosti prokurátor prispôbuje svoj profesijný aj súkromný život. Pravidlá, ktoré upravuje etický kódex, každý prokurátor dodržiava pri výkone svojich služobných povinností, ako aj v súkromnom živote.

Prokurátor dôsledne zvažuje možný dopad svojho konania nielen na vnímanie jeho osoby, ale aj na vnímanie prokuratúry. Prokurátor nevykonáva aktivity, ktoré by mohli negatívnym spôsobom ovplyvniť dôveryhodnosť prokuratúry a dôstojnosť jeho funkcie.

V demokratickom a právnom štáte, ktorého súčasťou je aj rovnosť ľudí v dôstojnosti a právach, je neprípustné získavanie osobných výhod prokurátorom z titulu jeho funkcie. Prokurátor aktivity súkromného života prispôbuje požiadavke dodržania princípu dôveryhodnosti prokurátora, pričom dôsledne zvažuje miesta a okruh osôb, s ktorými vedome prichádza v súkromí do kontaktu.

Je neprípustné, aby sa prokurátor zúčastňoval alebo angažoval na podujatiach, ktoré sú organizované alebo zastrešované osobami s extrémistickými, rasistickými či inými neznášanlivostnými názormi, prejavmi, či postojmi.

K článku 5 – Zdvorilosť a slušnosť prokurátora

Prokurátor sa pri výkone svojich služobných povinností aj v súkromí správa zdvorilo a slušne ku všetkým, s ktorými prichádza do kontaktu. Rovnako tak je prirodzené, že prokurátor sa správa ohľaduplne k svojmu okoliu, vrátane životného prostredia. Arogantné, vulgárne, výhražné alebo agresívne správanie je u prokurátora neprípustné.

Ak sa vyskytnú názorové nezhody, prokurátor prednáša svoje argumenty vecne, bez osočovania či zosmiešňovania kolegu. Aj kritika kolegu, či podriadeného alebo nadriadeného, má byť prednesená pokojne, vecne, slušne a korektne.

Akákoľvek šikana na pracovisku zo strany prokurátora je neprípustná. Vecná kritika vedúceho prokurátora za neplnenie služobných povinností podriadeným prokurátorom nie je porušením etického kódexu.

Prokurátor pri výkone svojich služobných povinností prichádza do kontaktu s inými pracovníkmi prokuratúry a pracovníkmi iných úradov či organizácii. V rámci týchto interpersonálnych vzťahov vystupuje zdvorilo, slušne a ohľaduplne. Prokurátor sa nespráva nevhodne vo vzťahu k iným osobám, najmä ich nešikanuje, neobťažuje či nediskriminuje. Medzi základe formy tohto nevhodného správania patrí najmä mobbing, bossing, staffing a sexuálne obťažovanie.

Mobbing spočíva v permanentnom psychickom prenasledovaní alebo šikanovaní medzi kolegami, napríklad v posmievaní sa kolegovi, v jeho obviňovaní, v ohováraní, v osočovaní, v pejoratívnych narážkach na jeho osobu.

Za bossing je možné považovať psychické trýznenie a prenasledovanie prokurátora alebo zamestnanca zo strany jeho nadriadeného. Bossingom nie je plnenie si povinností vedúceho prokurátora, vrátane riadenia, kontroly a metodického usmerňovania podriadených prokurátorov a zamestnancov prokuratúry. Medzi najčastejšie formy bossingu patria napríklad:

- prideľovanie úloh podriadenému prokurátorovi alebo zamestnancovi, ktoré nie sú v súlade s jeho pracovnou náplňou,
- šikanózna forma kontroly činnosti podriadeného prokurátora alebo zamestnanca,
- rozhodovanie o služobných zmenách prokurátora bez predchádzajúceho prerokovania zamýšľanej zmeny s týmto prokurátorom,
- izolovanie prokurátora alebo zamestnanca od ostatného kolektívu,
- bezdôvodné neschválenie alebo bezdôvodné rušenie dovolenky alebo preventívnej rehabilitácie prokurátora alebo zamestnanca,
- neumožnenie podriadeným prokurátorom alebo zamestnancom vyjadriť svoj názor alebo návrh.

Staffing ako šikana nadriadeného podriadenými predstavuje napríklad situácie, keď podriadený účelovo komplikuje alebo sťažuje nadriadenému plnenie jeho úloh.

Upravený zovňajšok prokurátora by mal byť samozrejmosťou. Nie je úmyslom etického kódexu predpisovať akýkoľvek dress code pre prokurátora, ani ustanoviť striktné obmedzenia týkajúce sa úpravy vzhľadu prokurátora. Prokurátor sa vyvaruje takých prvkov svojho vzhľadu, ktoré by mohli vzbudzovať všeobecné pohoršenie. Prokurátor dbá na to, aby úpravou alebo zanedbaním úpravy svojho zovňajšku, nenarúšal dôstojnosť a vážnosť funkcie prokurátora.

Bez ohľadu na to, či sa prokurátor identifikuje ako prokurátor alebo nie, je nevyhnutné, aby pri svojej prezentácii vo verejnom priestore, vrátane verejného virtuálneho priestoru, zachovával vysokú mieru slušnosti a všeobecne rešpektovaných pravidiel správania sa.

Prokurátor by mal podporovať všetkých kolegov v zdvorilom, slušnom a ohľaduplnom správaní, nakoľko akékoľvek sporné, či problematické správanie prokurátora má vplyv na vnímanie celého prokurátorského stavu spoločnosťou.

K článku 6 – Prechodné a záverečné ustanovenia

Ak prokurátor, prokurátorská rada alebo Rada prokurátorov Slovenskej republiky vníma určitú situáciu ako etický problém, vrátane situácie, ktorú reálne očakávajú, resp. ktorej čelia, môže sa obrátiť na Etickú komisiu prokuratúry so žiadosťou o posúdenie, nakoľko etický kódex ani komentár nemôžu obsiahnuť všetky situácie v správaní prokurátora, ktoré by mohli vyvolať rozpor s etickými pravidlami.

V Krpáčove, 08. apríla 2025